

ISSN:2181-1458

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

**NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI**

**НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА**

**SCIENTIFIC BULLETIN OF
NAMANGAN STATE UNIVERSITY**



namdu.uz ilmiy@inbox.uz

[Namdu_ilmiybolim](#)

ISSN:2181-0427

2022

6



Бош муҳаррир: Наманган давлат университети ректори С.Т.Тургунов

Масъул муҳаррир: Илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор М.Р.Қодирхонов

Масъул муҳаррир ўринбосари: Илмий-тадқиқот ва илмий-педагогик кадрлар тайёрлаш бўлими бошлиги Д.Дехқонов

ТАҲРИРҲАЙЪАТИ

Физика-математика фанлари: акад. С.Зайнобиддинов, акад. А.Аъзамов, ф-м.ф.д., доц. М.Тўхтасинов, ф-м.ф.д., проф. Б.Саматов. ф-м.ф.д., доц. Р.Хакимов, ф-м.ф.д. М.Рахматуллаев.

Кимё фанлари: акад.С.Рашидова, акад. А.Тўраев, акад. С.Нигматов, к.ф.д., проф.Ш.Абдуллаев, к.ф.д., проф. Т.Азизов.

Биология фанлари: акад. К.Тожибаев, акад. Р.Собиров, б.ф.д. доц.А.Баташов, б.ф.д. Н.Абдурахмонов.

Техника фанлари: - т.ф.д., проф. А.Умаров, т.ф.д., проф. С.Юнусов.

Қишлоқ хўжалиги фанлари: – г.ф.д., доц. Б.Камалов, қ-х.ф.н., доц. А.Қазақов.

Тарих фанлари: – акад. А.Асқаров, с.ф.д., проф. Т.Файзуллаев, тар.ф.д, проф. А.Расулов, тар.ф.д., проф. У.Абдуллаев.

Иқтисодиёт фанлари: – и.ф.д., проф.Н.Махмудов, и.ф.д., проф.О.Одилов.

Фалсафа фанлари: –ф.ф.д., проф. М.Исмоилов, ф.ф.н., О.Маматов, PhD Р.Замилова.

Филология фанлари: – акад. Н.Каримов, фил.ф.д., проф.С.Аширбоев, фил.ф.д., проф. Н.Улуқов, фил.ф.д., проф. Ҳ.Усманова. фил.ф.д., проф. Б.Тухлиев, фил.ф.н, доц.М. Сулаймонов.

География фанлари: - г.ф.д., доц. Б.Камалов, г.ф.д., проф.А.Нигматов.

Педагогика фанлари: - п.ф.д., проф. У.Иноят, п.ф.д., проф. Б.Ходжаев, п.ф.д., п.ф.д., проф. Н.Эркабоева, п.ф.д., проф.Ш.Хонкелдиев, п.ф.д., проф Ў.Асқарова, п.ф.н., доц. М.Нишонов, PhD П.Лутфуллаев.

Тиббиёт фанлари: – б.ф.д. Ғ.Абдуллаев, тиб.ф.н., доц. С.Болтабоев.

Психология фанлари – п.ф.д., проф З.Нишанова, п.ф.н., доц. М.Махсудова

Техник муҳаррир: [Н.Юсунов](#)

Таҳририят манзили: Наманган шаҳри, Уйчи кўчаси, 316-уй.

Тел: (0369)227-01-44, 227-06-12 **Факс:** (0369)227-07-61 **e-mail:** ilmiy@inbox.uz

Ушбу журнал 2019 йилдан бошлаб Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссияси Раёсати қарори билан физика-математика, кимё, биология, фалсафа, филология ва педагогика фанлари бўйича Олий аттестация комиссиясининг диссертациялар асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

“НамДУ илмий ахборотномаси–Научный вестник НамГУ” журнали Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг 17.05.2016 йилдаги 08-0075 рақамли гувоҳномаси ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги (АОКА) томонидан 2020 йил 29 август куни 1106-сонли гувоҳнома га биноан чоп этилади. “НамДУ Илмий Ахборотномаси” электрон нашр сифатида ҳалқаро стандарт туркум рақами (ISSN-2181-1458)га эга НамДУ Илмий-техникавий Кенгашининг 10.06.2022 йилдаги кенгайтирилган йигилишида муҳокама қилиниб, илмий тўплам сифатида чоп этишга рухсат этилган (**Баённома № 6**). Мақолаларнинг илмий савияси ва келтирилган маълумотлар учун муаллифлар жавобгар ҳисобланади.



белгилайдиган бирликларнинг миқдорига қараганда кўп. Шундай қилиб, фразеологик бирликлардан келиб чиқадиган тасвир инсон ақлий фаолиятини даражалаб кўрсатади.

Фойдаланилган адабиётлар

- 1) Хроленко А.Т. Русская ментальность в фольклорном лексиконе/Образы России в научном, художественном и политическом дискурсах: Материалы научной конф. (4-7 сентября 2000 года)/ Отв. редактор I.O. Ermachenko; PSU, Petrozavodsk, 2001. -P. 29-36.
- 2) Ўзбек тилининг изоҳли луғати. Ўзбекистон нашриёти.-Т: 2020
- 3) С. Мирвалиев, Р. Шокирова. Ўзбек адиблари. Тошкент, Фафур Ғулум номидаги адабиёт ва санъат нашриёти. 2016.

FRANSUZ ERTAKLARINING O'ZIGA XOS XARAKTERLI XUSUSIYATLARI.

Norova Mohitobon Fayzulloyevna

Buxoro davlat universiteti "Nemis va fransuz tillari" kafedrası o'qıtuvchısı

mmohitobonnorova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada fransuz ertaklarining o'ziga xos xarakterli xususiyatlari haqida so'z boradi. Shuningdek, ertaklarning stilistik va syujet xususiyatlari, muallif ertaklari va xalq ertaklarining o'zaro o'xshash hamda farqli jihatlari to'g'risida so'z boradi.

Kalit so'zlar: "Histoire d'Hippolyte, comte de Douglas" , Charles Perrault, «L'oiseau bleu», malika va shahzoda, cho'pon va podshoh, zodagon va dehqon.

CHARACTERISTIC FEATURES OF FRENCH FAIRY TALES

Norova Mohitobon Fayzulloyevna

Bukhara state university, teacher of German and French languages department

mmohitobonnorova@gmail.com

Annotation: The article describes the features of French fairy tales. As well as the stylistic and plot features of fairy tales, similarities and differences between author's and folk tales are considered on the basis of the opinions of scientists.

Keywords: Histoire d'Hippolyte, comte de Douglas" , Charles Perrault, «L'oiseau bleu», Princesses and princes, a boy-with-a-thumb, Cinderella, little Annette.

ХАРАКТЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ФРАНЦУЗСКИХ СКАЗОК

Бухарский государственный университет, преподаватель кафедры немецкого и французского языков.

mmohitobonnorova@gmail.com

Аннотация: В статье рассказывается особенности французских сказок. А также стилистические и сюжетные особенности сказок, сходства и различия между авторскими и народными сказками рассматриваются на основе мнений ученых.

Ключевые слова: "Histoire d'Hippolyte, comte de Douglas" , Charles Perrault, Принцессы и принцы, пастухи и короли, феи или мальчика-с-пальчика, Золушки, маленькой Аннетта.



Tadqiqotchilarning ta'kidlashicha, frantsuz xalqining adabiy ertagi ma'rifatdan oldingi davr uchun innovatsion, progressiv janr bo'lib, u og'zaki muloqotning ma'lum bir yozma va adabiy usulini ifodalaydi [Разумовская М.В., 1983].

Frantsuz ertaki tarixiy kontekst doirasida shaxsning jamiyatdagi ijtimoiy va lingvistik xulq-atvoriga ta'sirining pragmatik funksiyasini bajaradigan adabiy nutq sifatida ifodalab beradi. Fransuz ertaklari dunyoning boshqa mamlakatlar ertaklari bilan bir qatorda o'zining harakati va ekstremal sehriligi bilan ajralib turadi. Ko'pincha ularning o'ziga xos xususiyati - hayvonlarning bosh qahramonlar roliga bo'lishidir. Eng mashhur frantsuz ertaklari: «Qizil qalpoqcha» – “Le Petit Chaperon rouge”, «Jan ahmoq» - “Jean imbecile”, «Botinkali mushuk» - “Le chat botte”, “Cendrillon ou la petite pantoufle de verre” – Oppoqoy, “Le Petit-Poucette” “La Barbe bleue” – “Ko'k soqol” (Charles Perrault), “La belle au bois dormant” – “Uyquga ketga malika”, “La Reine des Neiges” – “Qor malikasi” (Hans Christian Andersen) va boshqalar.

Shunisi e'tiborga loyiqki, frantsuz ertaklari dastlab og'zaki xalq ijodiyoti asarlari bo'lib, og'izdan og'izga o'tib kelgan bo'lsa-da, ular qirollik saroyida xususan, qirol Lyudovik XI saroyida juda mashhur bo'lganligi sababli tezda mualliflik adabiyotiga ko'chib o'tdi. Fransuzlar ertaklarni juda yaxshi ko'rar edi.

Umuman olganda, Fransiyada ertaklar o'rta asrlarda paydo bo'lgan deb hisoblanadi va birinchi hujjatlashtirilgan ertak 1690 yilda nashr etilgan. Garchi, bu ertak emas, balki Marie-Catherine d'Aulnoy tomonidan yozilgan «Gippolite, Duglas grafi hikoyalari» – “*Histoire d'Hippolyte, comte de Douglas*” deb nomlangan sevgi hikoyasi edi. Bu asarda yozuvchi xalq ertaklaridan birining syujetidan foydalanib, uni qahramonlardan biri hikoya qilgan voqea sifatida o'z romaniga yozib qo'ygan. XVII asr frantsuz ertaklari uchun haqiqiy adabiyot olamiga eshiklarni ochgan adabiy hodisalarga boy davr bo'ldi. Aynan Charl Perro bir qator folklor ertaklarini zamonaviy adabiyotning yanada unumdor zaminiga olib chiqishga muvaffaq bo'ldi.

Xalq naqshlarini qayta ishlagan va takomillashtirgan Charl Perro (Charles Perrault) birinchi marta 1690-yillarning boshlarida «Griselda»- “La Marquise de Salusses ou la Patience de Griselidis” asarini yozdi, so'ngra «Ona g'oz haqidagi ertaklar» to'plami 1697 yilda nashr etildi. To'plam sakkizta ertakni o'z ichiga olgan bo'lib, ular xalq ertaklarining adabiy moslashuvi hisoblanadi. Aslida Perro xalq ertaklarini “yuqori” adabiyot janrlari tizimiga kiritdi. To'plam yozuvchilar orasida ham, kitobxonlar orasida ham misli ko'rilmagan muvaffaqiyat olib keldi.

Sharl Perroning adabiy iste'dodi tufayli frantsuz ertaklari necha davr o'tsa ham unutilmadi, xalq orasida saqlanib qoldi va kelajak avlodlarga butun bir adabiy meros qoldi. Frantsiya xalqining ertaklari butun dunyoning umumiy ertaklari sifatida saqlanib qoldi. [Бордовских Н.С., 1987].

Frantsuz ertakining stilistik va syujet xususiyatlarini hisobga oladigan bo'lsak, u odatda romantika va sehra to'la, ertakda ko'pincha baxtli yakunlangan sevgi hikoyalari mavjud. Malika va shahzodalar, cho'ponlar va podshohlar, zodagonlar va dehqonlar, turli xil hayvonlar va xayoliy qahramonlar (masalan, ertak yoki barmoqli bola) bunday ertaklarning odatiy ishtirokchilaridir. Frantsuz ertaklarining ijobiy qahramonlari ko'pincha ayollardir: Zolushka, kichkina Annet va boshqalar. Erkak qahramonlar ko'pincha salbiy obrazda harakat qilishadi: devlar, bo'rilar, kanniballar. Shu bilan birga, bosh qahramon hech narsaga ega emas, boshqalardan ajralib turmaydi, lekin u shon-sharaf va sevgi izlab, keyin esa bosh qahramon sifatida hamma narsaga erishadi.



Tadqiqotchilar harakatning lokalizatsiyasini kuzatish mumkin bo'lgan bir nechta hikoyalarni aniqlaydilar.

Ko'pgina frantsuz ertaklarida, shuningdek, rus ertaklarida syujet harakatlarining boshlanishi qahramonning keyingi sinovlar tufayli uydan ketishiga olib keladi. Qahramon o'z ixtiyori bilan yo'lga chiqadi va u aniq maqsadni ko'zlaydi. Bu yerda syujet rivojining bir qancha variantlari mavjud:

a) sayohat maqsadi aniq, lekin bu maqsadning amalga oshishi noma'lum, noaniq, ko'pincha sirli joyni izlash bilan bog'liq bo'lib, u turli leksemalar orqali yetkaziladi; *au pays inconnu (noma'lum mamlakatga), au hasard (tasodifiy), dans trois directions différentes (uch xil yo'nalishda) va un certain endroit (bir joyga), dans un grand bois (katta o'rmonga)* kabi. ;

b) sayohat joyi ma'lum, lekin to'liq aniq emas: masalan, malika qirol Sharmantni o'z qirolligidan (au royaume de Charmant) qidirish uchun boradi, garchi u qayerdaligini bilmasa ham («*L'oiseau bleu*»); malika sahro parisini qidiradi, faqat pari sahroda yashashi va sherlar tomonidan qo'riqlanishiga e'tibor qaratadi.

Ba'zan qahramonning sayohat maqsadi va uning sinovlari joyining nomi batafsil xarakterga ega: "Sehrli atirgul uchun mamlakat janubiga, qal'a joylashgan dengiz qirg'og'iga boradilar va bu qal'ada atirgul bor. va u gul kasalliklardan davolash xususiyatiga ega (*au Sud du pays, sur le bord de la mer, se trouve un château et dans ce château fleurit une rose qui guérit ("La rose qui guérit")*). Shu bilan birga ertaklarda aniq joy, hudud ham ko'rsatilishi mumkin. Masalan: *la cour du roi Dalmar (qirol Dalmar ixtiyorida), au pays des étoiles (yulduzlar mamlakatiga), dans le château du magicien (sehrgar qasriga)* [Брейгер Ю.М., 2013].

Shuningdek, ertaklarda qahramon uyini o'z xohishi bilan emas, balki majburlash ostida tark etadi. Ushbu ertak versiyasidagi eng xarakterli tomoni qahramonlar sujet oxirida halokatli o'lim topish uchun o'rmonga olib ketilish voqeasidan boshlanadi, chunki o'rmon yovvoyi hayvonlar va yovuz sehrgarlarga to'la. Aynan o'rmonda qahramonlarning sinovlari boshlanadi va hikoyalar chizig'i turli yo'nalishlarda rivojlanadi:

1) qahramonlar (ko'pincha qahramon-bolalar, ular orasida eng aqlli va topqirlari ukasi yoki singlisi bo'lishi mumkin) ayyorlik va topqirlikdan foydalanib, uyga qaytadilar;

2) qahramonlar o'z sarguzashtlarini davom ettiradilar, masalan, bir qahramonning uyiga kirib, uni va xotinini aldashadi, boyliklarini tortib olishadi va uylariga qaytishadi;

3) o'rmonda qahramon chiroyli shahzoda bilan uchrashadi, keying voqealar harakati shahzodaning saroyida yoki qasrida sodir bo'ladi;

4) o'rmonda qahramon yovuz sehrgar yoki yirtqich hayvonning uyini ko'radi.

5) Bosh qahramon (ko'pincha shahzoda) ovdan yoki sayohatdan qaytayotganda, o'rmonda bir go'zal qiz bilan uchrashadi va sevib qoladi.

6) Qahramon (qahramon) otasi yoki onasining uyidan («*Peau d'ne*»), kuyovning uyidan («*Babirole*») qochib ketadi, bolalar yovuz sehrgarlardan - ularning asrab oluvchi yovuz o'gay ota-onalaridan qochib ketadilar («*Les deux grenouilles d'or*»), («*Le toureau bleu*»).

7) Qahramon sayohatga chiqadi, sayohat davomida uning boshiga har xil tashvishlar tushadi va u ko'p sinovlarni yengib o'tadi («*Le prince lutin*», «*Le petit jardinier aux cheveux d'or*», «*Le magicien Marcou-Braz*», «*Jean de l'ours*»).

8) Qahramonlar uydan chiqmaydi, voqealar uyda (ko'pincha qasrda, saroyda, minorada) yoki qahramonlar yashaydigan shahar yoki qishloqda sodir bo'ladi («*Cendrillon*», «*La belle au bois dormant*», «*Riquet a la houppe*», «*Les petites graines de bonheur*», «*Le pauvre et le riche*»).



Ba'zan ertak syujeti qo'shni qirollar o'rtasidagi do'stlik yoki adovatga asoslanadi («La belle aux cheveux d'or»).

Ertak folklor adabiyotining janri sifatida har qanday mamlakatda mavjud bo'lib, odatda chuqur tarixiy ildizlarga va mustahkam an'analarga ega. Xalq ertaklari qadimgi mifologiyaning davomi kabidir. Shubhasiz, ertak syujetlari xalqaro xarakterga ega, ya'ni bu barcha xalqlarning ertaklari bir manbaga borib taqalishidan dalolat beradi.

Dastlab ertaklar faqat og'zaki shaklda mavjud bo'lgan, ya'ni hikoyachilar aytib, kuylagan xalq og'zaki ijodi, xalq ertaklaridan tashqari, muallif ertaklari ham paydo bo'ldi. Muallif ertaklar xalq ertaklaridan farqli ravishda yozma matn hisoblanadi; adabiy ertakning muallifi, yozuvchisi - aniq, xalq ertaklarining esa, go'yo jamoaviy muallifi bor, bu – albatta xalqdir.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Разумовская М.В. О сказке.// Il etait une foit. Французкая литературная сказк(ХII-ХХвв).М.:1983.с.5-34
2. Брейгер Ю.М Испытание героя в русских и французки сказках. Лингвосемиотиеский аспект \ Вестник Волгоградского государственного университета-С.228-232.
3. Норова Ф.Ф. Оценка качества образования в вузах// Наука, образование и культура. 2020. №8(52). С.42-45.
4. Norova M.F. Topical issues of teaching foreign languages, Republican scientific-practical online conference, 2021. – P. 396-400. <https://e-conference-globale.com>
5. MM.Jurayeva, M.Norova The Expression of the concept of “Fairy tale” and the term “fairy tale” in different languages// e-conference globale, 2021
6. About The "Fairy Tale" "Fairy Tale" - A product of oral creativity of the people. MM Jurayeva, MF Norova MIDDLE EUROPEAN SCIENTIFIC BULLETIN 9 (ISSN 2694-9970), 176-181, 2021
7. Norova M.F. Connotative meanings in phonetic variants of verbal root-stems (as an example of the English and Uzbek languages) // Research & Development. EPRA International Online Journal. – India, 2020. – №10(5). – P. 358-362. (Impact Factor SJIF 7.001).
8. Norova M.F. Connotative meanings in phonetic variants of verbal root-stems (as an example of the English and Uzbek languages) // Theoretical & Applied Science. – 2020. – №1. – P. 439-442.



102	Baholovchi nominativ birliklarning milliy-madaniy o'ziga xosligi Mansurova G.M., Eshmurodov U.X	539
103	The emergence of gallicism in military terminology in the english and the uzbek languages Kenjaeva Z.	543
104	Халқ оғзаки ижодида эртак жанрини ўрганишнинг лингвомаданий асослари Жалолова Ф.Н	547
105	Инсон ақлий фаолиятини ифодаловчи концептларнинг салбий ва ижобий маъноларда ифодланиши Эштўхтарова Б.Б	554
106	Fransuz ertaklarining o'ziga xos xarakterli xususiyatlari. Norova M.F	558
107	Роль родного языка в формировании личности человека Попов Д.В	562
108	Syntactic and stylistic possibilities of the treatment used in the work "Dokhunda" Muslikhiddinova R., Yarashova N.J	568
109	Матн ва таржима муносабатлари тўғрисида Садиқов З.Я., Зоирова Т.А	572
110	Синонимичность стилики русского языка в произведениях русских писателей Олимжанова Д.Ш., Дедаханова М.М	575
111	АҚШ адабиётида романтизмнинг шакилланиши. Файзиева К.А	581
112	Qora Kamar" dramasiда Хуррамбек ва Abdulla Nabiyev obrazlari talqini Hamidova M.O	585
113	Ўзбек ва немис халқ мақолларида эркаклар образи Убайдуллаев Ш.Н	591
114	Қўшма гаплар орқали ифодаланган стилемалар: антитеза ва хиазмларнинг умумлисоний мақоми ва ўзига хос хусусиятлари таснифи Собирова Д.А	594